

Dengelegyi Pongrácz János vajda származása.

A Hunyadiak korában fénypontját elért dengelegyi Pongrácz-család eredete mai napig még nincsen tisztázva; a mi pedig legkiválóbb tagjának, Pongrácz János erdélyi vajdának és I. Mátyás király serege főparancsnokának a családból való kiágazását illeti, arról — legalább tudtommal — a mai irodalom határozott adatot nem nyújt. Jelen sorokban megkísérlem, hogy mindkét kérdésre kielégítő választ adjak.

A Szatmármegyében még most is létező Dengeleg nevű helység első nyomára 1320 június 2-án akadunk, midőn arról van szó, hogy István fia: Dengeleghi Bekő, mint Debreczeni Dózsa erdélyi vajda embere Temesvárott az alsófehérmegyei Ompolyicza és Abrudbánya nevű birtokok ügyében eljár.¹ A helység nevét, úgy látszik, akkor tehát Dengelegy alakban ejtették ki. 1324. okt. 31-én másodszer találkozunk e Bekővel. Károly király t. i. kiemeli, hogy akkor, midőn Gutkeled nb. Bátori János Gilvác várat a király ellenségei ellen védelmezte, Degniledi Bekő szintén a hűtlenek oldalán harczolt.² Miután Gilvác Szatmármegyében fekszik, valószínű, hogy Bekő a szatmármegyei helység birtokosa és egyuttal látjuk itt is, hogy a helyes kiejtés: Dengelegy. Ezen Bekő esetleges utódait nem ismerjük.

Bizonyos *Pongrácz fia: Dengeleghi János*, ki már 1323-ban feltűnik, 1327. november 24-én a szatmármegyei Vezend helység mellett birtokos.³ 1342. máj. 31-én mint Pongrácz fia: Dengeledi János tanúképp szerepel.⁴ Három fia volt: Pongrácz, László és Bertalan.

Pongrácz és László 1366. július 10-én mint *Dengeleghi*ek szerepelnek tanúkként:⁵ Pongráczról többet nem is tudunk. Lászlót és Bertalant 1393. október 20-án a tőlük zálog czímen szerzett szatmármegyei Reszege birtokba beiktatják.⁶ 1399. aug. 26-án Dengeleghi Pongrácz fia János fia Lászlónak és Bertalan fia Zsigmondnak a Kaplon nb. Károlyiak ellen a szatmármegyei Mezőszentpetri és Vezend nevű birtokok ügyében pörük van, melyet a nádor elnapol.⁷ 1415-ben Zsigmond fitestvérei László és Kelemen is szere-

¹ Fejér VIII 2. 279. Az Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen. I. 347 ugyanezen évi május 25-én e Bekőt bálványosi várnagynak mondja, de ez a darab hamisítvány.

² Anjoukori okmánytár II. 166.

³ Károlyi okmánytár II. 66.

⁴ Anjoukori okmánytár IV. 230.

⁵ Ugyanott 279.

⁶ Ugyanott 462.

⁷ Ugyanott 504.

pelnek. Zsigmonddal utóljára 1436. november 11-én találkozunk, midőn egy Dengelegyi Pongráczzal együtt bizonyos szatmármegyei ügyben tanúskodik.¹ Leánya² Anna 1466. május 8-án Kaplyon nb. Károlyi Demeter özvegye.³ Ezen ág további leszármazását itt mellőzzük.

Fentebbi Lászlónak két gyermeke volt: György és Zsuzsánna. Ez utóbbinak két férje volt: 1. Gutkeled nb. Szokolyi György fia István. 2. Kistárkányi Mihály deák fia György. 1421. július 18-án kijelenti Zsuzsánna (most már Kistárkányiné), hogy sógorai Szokolyi Márton és János őt hitbéri és hozományi követelésére kielégítették.³

László fia *György*, ki rokonaival (Lászlóval és Kelemennel) már 1415-ben felmerül, 1433. júl. 13-án Zsigmond király kíséretében mint „imperatoris miles et aulicus specialis“ Rómában tartózkodik és itt mint a dengelegi sz. Mihályról nevezett templom kegyúra, e templom számára pápai kiváltságot kér.⁴ Utódjait mindaddig nem ismertük.

Elérkeztünk arra a pontra, hol a Hunyadiak korában feltűnt dengelegyi Pongrácz család egyenes őst az imént tárgyalt Dengelegyiek egyikével már össze kellene kapcsolnunk; de ez az eddigi adatok alapján lehetetlennek mutatkozott.

Tudjuk, hogy Hunyadi János testvére, Klára, bizonyos dengelegyi Pongráczhoz ment férjhez és hogy férje e házasság révén és kétségteljesen sógorának, Hunyadi Jánosnak oldalán az előkelő és befolyásos főurak sorába emelkedett. Amaz országnagyok és főurak közül, kik 1439. szept. 17-én a titelrévi táborban a hadiadót megállapítják, Hunyadi János oldalán mint Pangracius de Dengeleg szerepel.⁵ 1442. jan. 29-én mint Dengelegi Pongrácz már erdélyi alvajda⁶ és midőn róla 1456- és 1458-ban mint néhairól szólnak, akkor is csak Dengelegi Pongrácznak van említve,⁷ így tehát teljesen jogosúlva érezhette magát mindenki, hogy a Pongrácz szót keresztnevének vette és azt feltételezte, hogy csak fiai, nevezetesen János vajda, a Pongráczot állandó családi névül vették föl. Miután fentebb láttuk, hogy egy Dengelegyi Pongrácz 1436. november 11-én rokonával, Zsigmonddal együttesen tanúskodik, az összekapcsolást nem lehetne könnyebben keresztülvinni, mint ha ezt a Pongráczot a vajda atyjával azonosítjuk; csak-hogy ezzel nem igen volna segített a bajon, mert e Pongráczot az eddig felsorolt Dengelegyiek nemzedékrendi táblázatába nem tudnók összefüggően beilleszteni s atyjának nevét nem ismerjük.

A dolog azonban egészen másképpen áll.

Mátyás király 1464. május 23-án kijelenti, hogy János erdélyi vajda, a székelyek ispánja s édes testvére András, királyi pohárnokmester, mindketten Dengelegiek és **fily condam Georgy pangracz de dengeleg** neki és atyjának számos szolgálatot tettek, hogy *különben is vérrokonai* miért is nekik a temesmegyei Zsidóvárt és Lugost adományozza.⁸ Ez a felette érdekes adat, mely — úgy látszik — mindaddig kikerülte a kutatók figyelmét, a zavaros kérdést egyszerre megvilágítja.

¹ Ugyanott 183.

² Ugyanott 373.

³ Zichy-okmánytár VIII. 26.

⁴ Turul. 1893. évf. 5.

⁵ Teleki, Hunyadiak kora X. 73.

⁶ Tört. Tár. 1897. 352.

⁷ Ugyanott, 1896. 519; Teleki X. 496.

⁸ Pesty, Krassómegeyi oklevéltár 408.

Látjuk, hogy János vajda atya, kit az eddig felsorolt okiratok mindig és mindenütt csak Dengelegyi Pongrácznak neveznek, tulajdonképpen a György nevet viselte s hogy a Pongrácz nála csak *családi név*, a mit kétség kívül azért használt, hogy őt a közpályán a többi Dengelegyi-családbeliektől megkülönböztessék. De mert a Pongrácz keresztnév is, az eddig felsorolt okiratok fogalmazói ezt a körülményt nem vették figyelembe s így magyarázható, hogy e férfiú mindig csak Dengelegyi Pongrácz néven szerepel: csak Mátyás királynak fentebbi darabja tesz kivételt. — Így tehát teljes joggal feltételezhetjük, hogy az 1436-ban szereplő Dengelegyi Pongrácz is azonos vele — hogy György a szatmármegyei Dengelegyiek családjából való és nem a Nógrád- vagy Szolnok-Dobokamegyében is akkor szereplő ugyanazon nevű család sarja, bizonyítja nemcsak az, hogy a szatmármegyei családban a Pongrácz név annyira dívó, hanem az is, hogy László fia György — a vajda atya — 1433-ban Rómában Szent Mihályról nevezett dengelegyi templom számára pápai kiváltságot kér. Ugyanezt kéri 1473. ápr. 22-én Dengelegyi Bernát (miles dioëcesis Transsilvaniensis) a dengelegyi Szent Mihályról nevezett parochialis temploma számára is,¹ pedig tudjuk, hogy Dengelegyi Bernát, kivel 1463-tól 1477-ig találkoztunk és egy Dengelegyi Bernát kit 1536. szept. 2-án ismerünk, a szatmármegyei Dengelegyiekből való.²

1459-ben felhívja II. Pius pápa a csanádi püspököt és a váradi prépostot, hogy azt az ügyet, mely hosszabb idő óta *Dengelegyi László fia Bernát*, az erdélyi egyházmegye laikusa mint felperes és néhai diószegi Zólyomi Tamás fiai László, Tamás és Dávid között bizonyos hitbéri s leánynegyedi követelések miatt fennforog, vizsgálja meg.³ Ebből nem tudjuk ugyan, vajjon Bernát atya László, Jánosnak vagy Bertalannak a fia-e, de a nagyobb valószínűség a mellett tanúskodik, hogy e Bernát Györgynek a testvére. Az 1463. jan. 31-én szereplő Bernát neje Hedvig, gyermekei: László, Imre, Miklós és Media nevű leánya. Birtokainak egyrésze pedig akkor Abaúj-megyében fektült.⁴

Dengelegyi Pongrácz György és Hunyadi Klára fiai: László († 1463), János és András, kik közül János az ismert erdélyi vajda. Ennek neje egy közelebbről ismeretlen Erzsébet, kitől Mátyás nevű fia és egy Katalin nevű leánya született.

Mátyást (ki nevét kétségkívül Hunyadi Mátyás tiszteletére kapta) 1489. jun. 23-án jegyezték el. Jegyese Mária Magdolna, Frangepán Bernát és neje Aragóniai Lujza a leánya és Mátyás király, ki a házassági szerződést megerősíti, e Lujzát, kit az aragóniai királyoknak eddig ismert nemzedékrendi tábláján hiába keresünk consobrina Beatricis reginenek mondja,⁵ ki tényleg Ferdinánd aragóniai király leánya volt. Egyik helyen⁶ azt a magyarázatot találjuk, hogy Ferdinánd aragóniai királynak (Beatrix királyné atyjának) testvére Eleonora bizonyos Marzanói Márton Sessa vajdájához és Rossanna knyézéhez ment férjhez, mely házasságból fentebbi Loisia de Aragonia származnék. Ez a körülmény a két nő közötti consobrin-vizonyt teljesen meg magyarázná, csak azt találjuk kissé különös-

¹ Tört. Tár. 1900. 9.

² Károlyi-okmánytár II. 356., 464. III. 201.

³ Theiner, Mon. Hung. II. 336 — 337.

⁴ Károlyi-okmánytár II. 356.

⁵ Teleki, Hunyadiak kora XII. 455.

⁶ Vjestnik Zemaljskog Arkiva, Zagreb 1901. 206.

nek, hogy Lujza, kinek csak az anyja aragóniai királyleány, nem az atyai nevet, Marzanót, hanem az őt nem illető aragóniait használja. Mindamellett az adat hitelességét — bár egyelőre nem ellenőrizhetjük — nem akarjuk kétségbe vonni.

Résziünkről csak azt akarjuk még megjegyezni, hogy ez az Eleonora Alfonz aragóniai királynak csak természetes leánya volt és hogy férje nem Márton, hanem Marzanói *Marino*, Sessa és Rossano hercege (1445) és hogy dengelegyi Pongrácz Mátvás házasság révén Mátvás királyal is sógorságba jutott, a mint ezt a következő tábla mutatja:

Hunyadi Vajk 1409—1414		Alfonz aragóniai király † 1458	
Klára 1456 férje: dengelegyi Pongrácz György	János † 1456	tm. Ferdinand király † 1494	tm. Eleonora férje: Marzanói Marino
János vajda † 1476		1476	Lujza férje: Frangepán Bernát
dengelegyi Pongrácz Mátvás		1489	<i>Frangepán Mária Magdolna</i>

Az eddigi s egyéb itt közelebbről fel nem jegyzett adatok alapján megkapjuk tehát a következő nemzedékrendi töredéket:

Dengelegyi Pongrácz				
János 1323—1342				
Pongrácz 1366	László 1366—1399	Bertalan 1393		
<i>dengelegyi Pongrácz György</i> 1415—1442. † 1456 előtt Neje: Hunyadi Klára (él még 1456-ban)	Zsuzsanna 1421 férjei: 1. Gutkeled nb. Szokolyi István † 1421 előtt	Zsigmond 1399—1436	László 1415	Kelemen 1415
I László † 1463 a kolozsvári apátság kor- mányzója		2. Kistárkányi György 1421 János † 1476 erdélyi vajda stb. neje: Erzsébet 1478—1493	Anna 1466 férje: Kaplyon nb. Károlyi Dömötör † 1466 előtt	
Mátvás 1479—1496		Katalin 1479 férje: Ujlaki Lőrincz † 1525		

- nejei:
1. 1489 Frangepán Mária Magdolna.
2. Perényi Orsolya, 1508.

Dr. Wertner Mór.